

IR.414.2.2021

ZWIĄZEK WETERANÓW I REZERWISTÓW WOJSKA POLSKIEGO ODDZIAŁ POWIATOWY WE WŁODAWIE
IM. II WARSZAWSKIEJ BRYGADY SAPERÓW 22-200 WŁODAWA UL. 1000 LECIA PP 2
Nr konta 80.2030 0045 1110 0000 02 89 0900

18.08.2021

P. H. Wyszynski
Sawicki

P. F. Behega

WPLYNĘŁO
Urząd Miejski we Włodawie
Sekretariat
2021-08-17
Ilość załącznik... Nr 1577
podpis... Alicja

Włodawa, dn. 16.08.2021 r.

Pan Wiesław Muszyński
Burmistrz Włodawy

Zarząd Powiatowy Związku Weteranów i Rezerwistów Wojska Polskiego we Włodawie otrzymał wstępną opinię o wartości historycznej i artystycznej "Pomnika ku czci poległych i pomordowanych w latach 1939-1945", zleconą Wydziałowi Nauk Historycznych Uniwersytetu w Toruniu. Opinię w całości przekazujemy w załączeniu jako pomoc w podjęciu decyzji w sprawie przyszłości pomnika. Występujemy jako środowisko byłych żołnierzy, którym mocno leży na sercu pamięć i szacunek dla tych, którzy oddali swoje życie w walce z niemieckim okupantem. Należy brać pod uwagę, że w burzliwych czasach lat 1939-1945, Polacy walczyli z wrogiem w takich formacjach, jakie działały na ich terenie nie mając możliwości wyboru. Pomnik został wybudowany jako pamięć społeczności włodawskiej dla tych wszystkich, którzy zginęli walcząc o kraj wolny i niepodległy. Pomnik, wedle zamysłu jego autora, powinien nie dzielić, a łączyć. Treści wpływające z monumentu powinny być lekcją historii i patriotyzmu dla młodego pokolenia. Zwracamy się do Pana Burmistrza o uszanowanie zdania zdecydowanej większości społeczeństwa, które jest za pozostawieniem pomnika w dotychczasowym miejscu. Sądzymy, że przeprowadzenie akcji informacyjnej zwiększy liczbę jego zwolenników oraz pozwoli, aby w przestrzeni publicznej nie rozprzestrzeniały się sugestie, tworzone przez niektóre osoby i środowiska, że to pomnik żołnierzy sowieckich.

Związek Weteranów i Rezerwistów Wojska Polskiego deklaruje pomoc w zakresie dalszych badań archiwalnych, bieżących prac konserwacyjnych i wszelkich czynnościach mających na celu zachowanie od zapomnienia wydarzeń historycznych, których upamiętnieniem jest „Pomnik ku czci poległych i pomordowanych w latach 1939-1945”.

Z żołnierskim pozdrowieniem

W załączeniu Wstępna opinia o wartości historycznej i artystycznej pomnika ku czci poległych i pomordowanych w latach 1939-1945

Do wiadomości.

1. Wojewoda Lubelski.
2. Przewodnicząca Rady Miejskiej we Włodawie.
3. Radni Rady Miejskiej we Włodawie
4. Zarząd Główny Z W i R WP Warszawa

PREZES
Zarządu Oddziału Powiatowego we Włodawie
mgr Andrzej Rysz

Związek Weteranów i Rezerwistów
Wojska Polskiego
Oddział Powiatowy
we Włodawie

Marek Kołyszko

Dr historii,

pracownik naukowy

Wydziału Nauk Historycznych

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Opinia wydana na prośbę: Związku Weteranów i Rezerwistów Wojska Polskiego, Okręgu powiatowego we Włodawie.

Wstępna opinia o wartości historycznej i artystycznej pomnika ku czci poległych i pomordowanych w latach 1939-1945)

Pomnik we Włodawie ulokowany jest w zachodniej pierzei rynku. Konstrukcja pomnika składa się z trzech sekwencji połączonych w całość przez ujednoczenie masywnych kompozycji tła każdego z segmentów. Składają się one z nieregularnych bloków. Z każdej z trzech kompozycji wynurzają się postaci o zróżnicowanych ubiorach. Wszystkie mają wzrok skierowany na zewnątrz od centrum struktury rzeźbiarskiej.

Nie ulega wątpliwości, że w tym dziele została uchwycona kulminacyjna scena jaka rozegrała się w lasach parczewskich w roku 1944, latem. Wówczas to Niemcy w ramach akcji „Wilbersturm” otoczyły spersonifikowane na pomniku postaciami w różnych uniformach i cywilnych ubraniach, reprezentantów formacji partyzanckich walczących z okupantem. Skład okrążonych przez Niemców formacji był różnorodny. Były to jednostki partyzantki Armii Ludowej pod dowództwem pułkownika Grzegorza Korczyńskiego, partyzantki sowieckiej i 27 Wołyńskiej Dywizji Pieszej Armii Krajowej dowodzonej przez pułkownika Jana Kotowicza. Zjednoczeni przeciwko wspólnemu wrogowi, ale niezależni światopoglądowo usiłują wydostać się z śmiertelnego pierścienia okrążenia hitlerowskich wojsk.

Rozpoznanie formacji można dostrzec w przedstawionym na pomniku umundurowaniu, czy cywilnych strojach. Między innymi np. umundurowaniu sprzed 1939 roku 27 Wołyńskiej Dywizji Pieszej Armii Krajowej.

Pierwszej z okrążenia udało się przebić 27 Wołyńskiej Dywizji AK. Był to wielki wyczyn. Godny upamiętnienia i pomnika. Nieco później z okrążenia jak czytamy w książce: „Bitwy

polskie. Leksykon" napisanej pod redakcją zespołu: Gąsowski T., Ronikier J., Wróbel P., Zblewski Z. (wyd. Znak, Kraków 1999) udało się wydostać jednostkom partyzantki sowieckiej i nielicznym oddziałom AL. Doskonale ten moment osaczenia przez formacje hitlerowskie pokazuje scena widoczna na pomniku.

Wieńczący kompozycję, masywny blok, który jest ustawiony na najwyższym elemencie pomnika obiega od góry cytat z pierwszych strof wiersza „Bagnet na broń” Władysława Broniewskiego. Strofy tego wiersza nadal są aktualne, też jako wskazówka ucząca patriotyzmu i jedności przeciwko wspólnemu, zewnętrznemu wrogowi porywającemu się na niepodległość Polski. Strofy tego wiersza i jego przesłanie są bliskie każdemu polskiemu patriocie. Wiersz powstał na kilka miesięcy przed wybuchem II wojny światowej w obliczu zagrożenia inwazją niemiecką. Warto przypomnieć, że autorem wiersza jest Władysław Broniewski (1897-1962), pochodzący z rodziny szlacheckiej o patriotycznych tradycjach. Jego ojciec był powstańcem styczniowym. Autor wiersza jako nastolatek związał się z ruchem niepodległościowym. Był współorganizatorem drużyny skautów i oddziału Związku Strzeleckiego. Tak jak Józef Piłsudski był socjalistą. W wieku 17 lat wstąpił do Legionów Piłsudskiego i w ich szeregach walczył. Brał udział w wojnie polsko – bolszewickiej. Za zasługi wojenne został odznaczony orderem Virtutti Militari i czterokrotnie Krzyżem Walecznych.

Jako ochotnik brał udział w kampanii wrześniowej 1939r. W roku 1940 został aresztowany przez NKWD. Nie zgodził się na współpracę. Był więziony na Łubiance i deportowany w głąb Rosji Sowieckiej. Na mocy układu Sikorski - Majski, uwolniony wstąpił do Armii Polskiej formowanej przez gen. Andersa. W Palestynie opublikował antysowieckie wiersze jako wspomnienia po pobycie w niewoli sowieckiej.

Wymowa pomnika, strofy wiersza obiegające jego wierzchołek, stanowią trwałą lekcję patriotyzmu. Tak odczytuję sens pomnika.

Dla tych, którzy nie znają historii Polski i najbliższej okolicy stanowią być może mało przystępną lekcję. Może celowym byłoby umieszczenie kilku zdań ułatwiających „odczytanie” sensu jego przesłania?

Pomnik jest dziełem niezłej klasy. Sposób ukazanej ekspresji nie zestarzał się. Nadal dzieła autora pomnika sprzedawane są w salonach antykwarycznych. Na początku sierpnia tego

roku gipsowy model autorstwa Edmunda Matuszka był wystawiony za 3.000zł. Poza wartością edukacyjną, ma ten pomnik wartość artystyczną i wymierną wartość materialną. Pamiętajmy, że jest to jednostkowe dzieło. Nigdzie nie ma takiego pomnika.

Oczywiście, idealnym miejscem byłoby osadzenie pomnika w ekspozycji plenerowej np. w lasach parczewskich z ukierunkowaniem postaci partyzantów 27 Wołyńskiej Dywizji Pieszej Armii Krajowej w stronę ich brawurowej akcji wydostania się z okrążenia. Ale to wiąże się ze sporymi kosztami. Poza tym lekcja patriotyzmu i historii na włodawskim rynku jest dostępna szerszemu gremium. Wydaje się, że byłoby sensowne umieszczenie stosownej tablicy, ułatwiającej zrozumienie przedstawionej sceny i krótkiej notatce o autorze strof umieszczonych na pomniku. Ale nie na samym monumencie, a obok niego, w pobliżu by nie burzyć zamysłu autora dzieła.

Przedstawiony powyżej zarys upoważnia mnie by wnioskować o rozważne potraktowanie jakichkolwiek przedsięwzięć związanych z pomnikiem. Na pewno konieczne są pogłębione badania archiwalne. Trzeba też mieć na uwadze prawa autorskie do tego dzieła. Autor ur. w 1932 roku żyje. Powyższy zarys być może stanie się kanwą do szerszego opracowania pomnika.

W odniesieniu do planowania prac przy podobnych obiektach, zawsze należy pamiętać o zdaniach przypisywanych Marszałkowi Piłsudskiemu lub Marszałkowi Foch'owi:

„Ojczyzna to ziemia i groby. Narody tracąc pamięć tracą życie”

Toruń 15 sierpnia 2021r.

Z poważaniem Marek Kolyszko

Do wiadomości:

Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu